

Két dokumentum egy hagyatékából. Az alábbi dokumentumok Mózes Andrásnak, a kolozsvári protestáns teológiai intézet néhai tanárának a hagyatékából származnak.

Mózes András 1904. április 1-jén született a Maros-Torda megyei Sáromberkén. 1924-ben a nagyenyedi Bethlen-kollégiumban érettségizett. 1929-ben lelkészi, 1933-ban vallás tanári képesítést szerzett a kolozsvári református teológián. 1942-ben a debreceni egyetem teológiai karán egyháztörténelemből doktorált. 1949-ben a kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen elvégezte a magyar nyelv és irodalom, valamint az egyetemes történelem szakot. 1927-től segédlelkész, majd lelkész a Szolnok-Doboka megyei Várkuduban. 1934-től vallás tanár Kolozsvárt és a vasárnapi iskolai munkát segítő, Nagyenyeden kiadott *Vezetők Lapjának* a társszerkesztője. 1949-től 1972-ig a kolozsvári Egyetemi Fokú Protestáns Teológiai Intézet protestáns egyháztörténet és egyházjog tanára. Művei: *A magyarok története*, Kolozsvár, 1933. (Kese Attilával); *Felsővadászi Rákóczi Zsigmond*, Székelyudvarhely, 1934; *A vasárnapi iskola története*, Kolozsvár, 1935; *A várkudui református egyházközség története*, Kolozsvár, 1936; *Szabó Sári néni*, Egy kolozsvári bibliai kofaasszony élete, Kolozsvár, 1939; *Az erdélyi román reformáció kátéirodalma*, Kolozsvár, 1942; *Megszólt az orgona*, Kisregény. Bp., 1996. Meghalt 1990. május 24-én, Kolozsvárt.

Az első dokumentum úgynevezett pátens (erdélyi nevén konceptus), vagyis olyan nyomtatott ajánlólevél, amelyet egyházi ünnepek alkalmával gyülekezeti szolgálatra kiküldött diákok vittek magukkal szolgálatuk helyére. Az alábbi pátens azért érdemel figyelmet, mert szerzője háború idején, háborús országban emelte fel szavát a százezeresek vallási, faji és nemzeti különbség nélkül egyesítő békéért.

A második dokumentum: gépírással jegyzőkönyv egy kisebbségi magyar egyházi levéltár rendezésének – tulajdonképpen szervezésének – a hatvanas évek elején megkezdett munkájáról. A jegyzőkönyvet (egyik) vizsgálóbizottsági tagként aláíró Ady László (1900–1974), korábban aradi, dicsőszentmártoni, székelyföldvári, majd magyarkapusi lelképásztor, helytörténeti művek szerzőjeként vált ismertté. A levéltári munkálatokat irányító László Dezső (1904–1973), volt országgyűlési képviselő, a kolozsvári belvárosi egyházközség lelképásztoraként szenvedte el a korabeli romániai rendszer súlyos üldözéseit, majd börtönből szabadulva életének átmeneti szakaszában bizott reá egyházi előjárósága levéltári teendőket. Segítségére, Bodor Ádám (1936), azonos a *Plusz-mínusz egy nap* és a *Sinistra körzet* című szépprózai alkotások majdani szerzőjével.

I.

Pünkösdi ünnepi konceptus – Legátusaink ajánlólevele –

„Ha azért ti gonosz létekre tudtok
a ti fiaitoknak jó ajándékokat adni,
mennyeivel inkább ad a ti mennyei Atyátok
Szentlelket azoknak, akik Tőle kérik.”
Lukács ev. 11. rész 13. vers

Kedves Atyánkifiai!

Mi az az ajándék, amely ma a legtöbb embernek a legnagyobb örömet szerezné? Ha megszavaztatnók az embereket, azt gondolom, nemcsak mi, keresztyének, hanem a mohamedánok, a buddhisták is, nemcsak mi, fehér emberek, hanem a néger, az indusok és a kínaiak is azt felelnék: *békesség, igazi békesség* kell nekünk! És el kell hogy ismerjük: sok száz millió embert boldoggá tenné ez az ajándék.

Es mégis azt kell mondanunk: van ajándék, amelyre még ennél is nagyobb szükség van a világnak! Ami még ennél is többet érne! Mi ez az ajándék?

Istennek az ajándéka, a pünkösdsnek az ajándéka: *a Szentlélek. Istennek a Lelke. Ez az, amire a legnagyobb szüksége van minden embernek, az egész világnak.*

Békességünk volt már nekünk, és mindig újból elveszítettük. Csak a mi rövid életünkben is most már másodszor veszítette el az egész világ a békességet. Mert az embereken és az egész világon nem az Istennek a Lelke, nem a szeretetnek, a megbocsátásnak, a szolgálatnak, az igazságnak a Lelke, hanem a gyűlöletnek, a bosszúnak, az önzésnek, a hazugságnak a lelke volt az úr. Jól emlékezünk reá, hogy még abban az időben is, amikor a világon békesség volt, mert nem szóltak az ágyúk, nem robbantak a bombák: még abban az időben sem volt igazi békesség. Nem volt békesége a lelkeknek. Az emberek, ha nem is szuronnyal állottak egymással szemben, de szemben állottak egymással. És ahogy tehették, huncutsággal, hazugsággal, erőszakkal elvette egyik ember a másiktól, az egyik nemzet a másiktól a vagyonát, földjét, szabadságát.

Nem volt ez igazi békesség. Hazug békesség volt, amelyből előbb-utóbb még nagyobb, még retentőbb háborúság támadt. Mert *igazi békességet csak a Szentlélek tud támasztani* ebben a világban. A Szentlélek, amely megbékíti a szíveket.

Ennek az egész világnak a békétlensége, minden szívnek a békétlensége onnan van, hogy elszakított minket, *elszakította a világot és a szíveket a békesség örök forrásától, Istentől, a bűn.* Nincs békessége az istenteleneknek – mondja a Szentírás. Nincs békességük, mert mindaddig nincs, nem lehet az embernek békessége e világban, amíg engedetlen Isten törvényével szemben. Mindaddig, amíg ellensége Istennek, ellensége egymásnak is, s így nemcsak a szívében van nyugtalanság és békétlenség, hanem nyugtalanság és háborúság van a világban is, az ember és ember, a nép és nép között. Szentlélekre van ezért szükségünk!

Jézus ígérete hangzik felénk ebben a pünkösdben: *ad Szentlelket a ti mennyei Atyátok azoknak, akik azt Tőle kérik.* Használjuk hát ezt az ünnepet arra, hogy minden gyülekezetünkben, minden hívő kérje, buzgón, nem lankadó hittel kérje: *adj, Urunk, Szentlelket nekünk! Adj, Urunk, Szentlelket ennek az egész világnak!*

Bizonyosak lehetünk afelől, hogy a Szentlélekkel együtt minden más egyebet, amire csak szükségünk van, megkapunk mi, és megkap ez a világ.

A Szentlélek pünkösdi csodájának, megfizethetetlen ajándékainak, újjászüelő erejének hirdetésére küldöttük el hozzátok kedves tanítványunkat,

.....
Kérünk titeket, atyánkfiai az Úrban, fogadjátok őt szeretettel, bizonyágtételét hallgassátok hittel, és vele együtt könyörögjete minden napon: „Jövel Szentlélek Úristen! Töltsd be szíveinket...”

És a mennyei Atya, aki ad Szentlelket azoknak, akik Tőle kérik, hallgassa meg a mi együttes könyörgésünket, és küldje el Szentlelkét!

Aldott pünkösdi ünnepeket kíván mindnyájatoknak
Kolozsvár, 1942. pünkösöd havában

a m. kir. Tanítóképző Intézet Tanárkara
és annak nevében:
Mózes András
ref. vallástanár

Az 1942 májusában készült nyomtatvány impresszuma: Felelős kiadó: Dr. Gönczy Lajos. / Jordáky-nyomda, Kolozsvár. – Felelős vezető: Jordáky Lajos. Az egy lap terjedelmű egyleveles nyomtatvány tükre: 290 mm×162 mm.

II.

Jegyzőkönyv

Fölvettük mint az egyházkerület Igazgatótanácsának 42–1963. I. számú megbízó levele alapján kiküldött ellenőrző bizottság tagjai az Egyházkerület kolozsvári gyűjtőlevéltárának megvizsgálása alkalmával 1963. február 14-én.

1. Bizottság örömmel állapítja meg, hogy a Farkas utcai templom helyreállított tornyában az első, második és harmadik emeleten alkalmas helyiségeket nyert az egyházkerületi központi gyűjtőlevéltár. Tűz- és betörésmentesség szempontjából azonban szükséges az udvarról a lépcsőházba vezető ajtó küszöbvel és biztonsági retesszel való ellátása, a dolgozószoba bejáratának vasajtóval való biztosítása, illetve kicserélése, az emeletek közötti feljáró nyílások vaslappanccsal való ellátása, valamint az ablakok vasráccsal vagy vaslapokkal való megerősítése. A raktárakba vezető két vaslépcső alkalmatlan, mivel a rajtuk való közlekedés életveszélyes, ha valaki teherrel közlekedik rajtuk, ami pedig elkerülhetetlen, továbbá a dolgozószobában elfoglalja az egyetlen olyan szabad falat, ahova szakszerűen el lehetne helyezni az anyag jó részét. A dolgozószobában lévő lépcső a restaurálás során előkerült XVIII. századi freskót kettészelte. Leghelyesebb lenne a dolgozószoba déli oldalán csigalépcső és teherszállító lift felállítása. Az épületnek nagy hiánya, hogy WC helyiség-gel nincs felszerelve.

2. A levéltár bútorzata a következő: 1. Az egyházkerület Igazgatótanácsa helyiségeiből átszállított két hosszú munka- és egy kis íróasztal, 4 szék, 2 asztali villanylámpa. 2. A kolozsvári egyházközségek kuratóriumának írógépe és írógépasztala és wertheimszekrénye. 3. A kolozsvár-belvárosi egyházközség templomából átszállított kisasztal, 1 darab alacsony szekrény, 1 db fogas és 6 darab fenyőfa pad. 4. László Dezső birtokát képező 1 darab fenyőfa íróasztal. Szükséges a levéltár dolgozószobáját megfelelő saját bútorzattal felszerelni. Hiányosság: a szobaletár. A levéltár a levéltári anyag elhelyezésére szolgáló polcokkal egyáltalán nem rendelkezik, a két raktárhelyiség teljesen üres. A raktári polcok legalább egy részének sürgős elkészítése teljesen indokolt, mivel a kolozsvári egyházközség levéltári anyaga a dolgozószobában már nem tartható, ha oda újabb anyag érkezik feldolgozásra. Főlevéltárnok atyánkfia ezzel kapcsolatban jelentette, hogy komoly tárgyalások indultak a polcok elkészítésére vonatkozóan.

3. Bizottság szomorúan állapította meg, hogy a levéltár a levéltári szabályzatokon kívül semmiféle segédkönyvvel, szakkönyvvel nem rendelkezik. A legsürgősebben beszerzendők: Szótárak, a Revista Arhivelor, amely minden egyházmegyei levéltárban ma már megtalálható, és a legszükségesebb kézikönyvek, a Református Szemle évfolyamai, Pokoly József Egyháztörténete I–V. köt. és a névkönyvek *stb.*

4. A levéltári munkával kapcsolatban László Dezső főlevéltárnok jelenti, hogy a levéltár helyiségében a rendező munkát 1961. október 15-én kezdte meg, Bodor Ádám levéltárnok pedig 1962. március végén állott munkába.

A rendezői munkára nézve az Igazgatótanács úgy rendelkezett, hogy az 1945. december 31-én megszűnt régi kolozsvári egyházközség levéltárát kell rendezni. Erről a munkáról, annak haladásáról és eredményéről a főlevéltárnok aa. a nekünk bemutatott, 1962. december 31-én kelt jelentésében a Főtitkületű Igazgatótanácsnak részletesen beszámolt. A beszámoló kelte után ez év folyamán befejezést nyert az egész levélnyag rendezése és lajstromozása, és a régi értékes oklevelek dobozokban nyertek a wertheimszekrényben elhelyezést. A bizottság a főlevéltárnok aa. 1962. december 31-én kelt jelentése alapján a munkát számba vette, és a következőket állapította meg.

Főlevéltárnok aa. munkatársával az elrendezésre áthozott anyagot figyelmesen átvizsgálta, szaktudással és hűségesen az utólag felfedezett kiselejtezett anyagot is

bedolgozva, lajstromjegyzékeket kijavítva és kiegészítve a levéltári szabályzat előírásainak megfelelően elrendezte, fasciculusokba kötötte, és a kutatásra alkalmassá tette. Ezt a hatalmas munkát mindössze 12 hónap alatt végezték el, minthogy főlevéltárnok aa. 4 hónapon át súlyos beteg volt. Szaktudásának érvényesítésével példásan rendbe tette egyházkerületi gyűjtőlevéltárunknak ezt a részlegét. Meglepő az a rend és tisztaság, amellyel a helyiség és a munka ékeskedik. A bizottság örömmel állapítja meg, hogy a legértékesebb anyag biztosítására és kezelésére a Főtiszteletű Igazgatótanács wertheimszekerényről és szakszerű dobozokról gondoskodott.

Midőn bizottságunk fentieket örömmel megállapítja, mély tisztelettel a következőket javasolja:

1. A bizottság úgy látja, hogy a levéltári munka további jömenetele érdekében föltétlenül szükséges a levéltárnak az Igazgatótanács ügymenetébe való szerves beillesztése;

2. a főlevéltárnok felelősségének és hatáskörének hivatalos megállapítása.

Bizottságunk hálás köszönetet mond a Főtiszteletű Igazgatótanácsnak a központi gyűjtőlevéltár megindításáért, eddigi támogatásáért, és legmélyebb tisztelettel kéri az Igazgatótanács szíves figyelmét és támogatását ez iránt a munka iránt, mivel annak jelentősége és értéke a legnagyobb figyelemre méltó. Nagy eredmény, hogy annyi kezdeményezés után végre egy központi egyházkerületi gyűjtőlevéltár olyan formában indulhatott meg, hogy az a többi levéltáraknak is mintául szolgálhat.

A bizottságunk végül, de nem utolsósorban, hálás köszönetét és elismer[és]ét fejezi ki László Dezső főlevéltárnok és munkatársa, Bodor Ádám levéltárnok iránt, akik itt hűséges és odaadó munkát végeztek.

K. m. f.

Ady László
vizsgálóbizottsági tag

Dr. Mózes András
vizsgálóbizottsági tag

László Dezső
főlevéltárnok

.....
levéltárnok

Az erdélyi református egyházkerület ma is működő kolozsvári központi gyűjtőlevéltára természetesen nem csak okleveleket, okiratokat őriz. Itt fellelhető kéziratából adták közre nemrég, például, Berde Mária *A hajnal emberei* című regénytrilógiájának harmadik kötetét.*

MÓZES HUBA

* A két lap terjedelmű, gépírástól jegyzőkönyv kéziratos betoldásait, valamint a három saját kezű aláírást *dőlt* betűs szedéssel, az eredetiben kézzel aláhúzott részleteket pedig aláhúzott szedéssel emeltük ki.

A szövegben többször előforduló *aa.* betűkapcsolat az *atyánkfia* szó rövidítése.